

אמנם עיין בהקדמת הגרי"ג שטערן זצ"ל לספר מכתב סופר דרשות (עמוד ד') שהביא מכת"י חותנו הג"מ רבי שלמה אלכסנדר סופר זצ"ל בשינוי קצת וז"ל: כשהיה בן י"ג שנים החל רוח השיר לפעמו, וכתב לעצמו תחנות ובקשות והשתפכות הנפש, וביחוד הרגיש אהבה נפלאה לאה"ק חב"ת ירושלים ואהבת ציון כבר מלאה בתי נפשו והוריד כנחל דמעה, השיר י"ק רבון עלם ועלמיה, פעל על נפשו פעולה עצומה וכל מיתרי נפשו התגעשו בהביטו על השיר הזה, אך לא מלאו לבו לזמרו, יען אביו החתם סופר זצ"ל לא שרו ונפשו העדינה נכספה וגם כלתה בהשתוקקות עצומה לזמר מזמור זה, ומאוד תמה מה זה כי יוכל אביו להתאפק לבלתי זמר השיר רבון עלם, ופעם כי הציקו רוח השיר והרגיש כמו געגועים וכעין חולת אהבה, אם לא יזמר השיר הזה להשתפך נפשו בו, יחלה, מ"מ לא מלאו לבו לזמרו אף בינו לבין עצמו, כי אמר הלא דבר הוא שאבי לא שרו עד היום. ואנכי - כה אמר לי אאמו"ר זצ"ל בזה הלשון "איך האב אלס קלאן בחור'ל דען טאטע זכרונו לברכה פערשטאנדען, און דער טאטע ז"ל האט געוויסט דאס איך קען איהם בעסער וויע עלטערע פון מיר", כבר בילדותי בינותי שכל דרכיו ותנועותיו קודש הם, ואחרי כי לא יכולתי להתאפק פעם בסעודת שב"ק על השולחן החילותי להפליג במעלת השיר הזה, והבטתי אל פני אבי והוא הביט עלי, ובמבטינו הבינונו זה את זה, פתח החתם סופר ואמר רצונך לידע מדוע לא אזמר שיר זה עד שאגיד לך מדוע, מוטב שאזמרהו, והתחיל לזמר השיר רבון עלם, ומאז לא פסק מעל שולחנו מלזמרו. ומסיים שם הגרש"א זצ"ל: ואחר עבור ימים מספר או ירחים סיפר ק"ז החת"ס ז"ל לאאמו"ר ז"ל מעשה, שהרב ישראל נאגארא היה חזן האר"י ז"ל והיה פייטן גדול וחיבר שירים הרבה על כל שבתות השנה ומועדים וגם שיר על הצדקה אשר החרוז הראשון נגלה לו בחלום, והשיר רבון עלם חברו בלילה, ולמחרתו כשכא לבית מדרשו של האר"י ז"ל נגש אליו האר"י ז"ל ואמר לו, ישראל ישראל חיברת בלילה הזה שיר נפלא מאד, ובאה השכינה עם פמליא גדולה לשמוע, וכיון שמצאוך בלי מלבוש עליון נסתלקה עד כאן הסיפור. אלה הדברים שמעתי מפ"ק אאמו"ר זצ"ל, וסיים דבריו: חושבני שזה היה נימוקו דאבא ז"ל שמנע עצמו מלשיר שיר דאתרמי בה מילתא ע"כ. ומבואר דמרן זיע"א עצמן גם התחיל לשיר הזמר ולא רק אמרו לפניו. וגם טעם אחר הואיל ואתרמי בה מילתא בהך שיר.

ועיין במנהגי חת"ס ויו"ח (פ"ג הערה ע"ה) מה שציין לדברי הפלא יועץ (ערך אכילה). ומה שהעיר אחיו הג"מ רבי זלמן דוד ישעי' סופר שליט"א רב דקהל כת"ס ברוקלין דהא אין מלאכי השרת מבינין לשון ארמית כמבואר בשבת (י"ב ע"ב) ובתוס' ברכות (ג' ע"א) בד"ה ועונין ע"ש.

ועיין באוצרות הסופר (קובץ י"ז, עמוד קמ"ד) מדור מכתבים למערכת מכתבו של הג"מ רבי יעקב קאפיל שווארץ שליט"א שכתב באות ג. וז"ל: בענין מה שמרן ז"ל לא שר את הזמר "יה רבון עלם" של מהר"י נגארא ז"ל. מביא מה שסיפר הגר"ש ז"ל שאמר לו אביו הח"ס ז"ל וכו'. אכן רעיוני לבי אומרים לי כי לא זה היה הטעם של הח"ס ז"ל, כי איך מתחילה היה זה דבר שאין ראוי להגידו, ואח"כ סיפר לו את כל הסיפור. [גם הרי סיפור זה כבר נדפס גלוי לכל בספר משנת חכמים כמו שהביא שם בעמוד הקודם].

אלא הטעם מה שלא שר מרן ז"ל שיר זה [בתחילה], הוא מפני שפיוט זו מיוסד על השבת שאמר נבוכדנאצר (דניאל ג' ל"ב ל"ג) אתיא ותמהיא די עבד עמי אלהא עלאה שפר קדמי להחויא, אתוהי כמה רבובין ותמהוהי כמה תקיפין, מלכותה מלכות עלם ושולטנה עם דר ודר. [נוסח הפיוט במקורו הוא: שפר קדמי להחויא. כמו שהוא בפסוק, אלא יש ששינו לומר "קדמך", וכנראה כדי שלא יהא כלשונו שם]. ואמרו במסכת סנהדרין (דף צ"ב ע"ב) א"ר יצחק יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע, שאלמלא בא מלאך וסטרו על פיו

יב. מיין קידוש השאיר לקידושא רבה, ולכוס הבדלה. ודרכו היה להשאיר על השולחן המפה עם פירורי הלחם, ושיווי כוס יין של קידוש עד הבוקר. יב

יג. ההפטרה קרא בלחש עם הקורא. יג

יד. בס"ג אחר שאכל חלה ודגים מזגו לו כוס יין ובירך עליו 'בורא פרי הגפן'. יד

טו. בערב פסח שחל בשבת קיים סעודה שלישית על ידי דברי תורה. טו

טז. עד ט"ז שנים קודם הסתלקותו לחיי עוה"ב היה אומר בס"ג דברי תורה עפ"י קבלה. טז

ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים. [בס' עמודי העבודה עמוד 137 כותב: ואחר חרוזו למקדשך טוב, גרפס בעולת תמיד, חרוז באותיות קטנות ובלא נקודות, וזה הוא: אתיא ותמהיא וגו' עד ושלטניה עם דר ודר. כלומר מראה מקום ליסוד פיוטו זה].

ועל כן לא רצה מרן ז"ל להגיד טעמו, כי אכן הר"י נגארא ז"ל עכ"פ טוב עשה שהוציא בלעז מפיו, ונוח היה לו לשוררו מאשר להגיד טעם על מניעתו, ואחר כך סיפר לו המעשה ההוא הנזכר, והסיעו לדבר קל יותר. נאול, כי הקפידא הגדולה שהקפידו עליו על שלא היה לו הבגד העליון בשעה ששורר פיוט זה, הוא דוקא כאן מפני רגישותו של פיוט זה, ועטו על הדבר מקטרגים. בדניאל שם פסוק כ"א, בא דין גובריא אילך כפתו בסרבליהון פטישיהון וכרבלתהון. ואח"כ בפסוק כ"ז, וסרבליהון לא שנו. וראה בגמ' סנהדרין שם ודו"ק]. ע"כ.

יב מנהגים (פ"ה אות ט', והערה אות י"ג) ע"ש. וציין לנגיד ומצוה שכן נהג האר"ז"ל. הביאו גם היעב"ץ בסידורו ע"ש.

יג מנהגים (פ"ה אות כ"ג) כדעת המג"א (סימן רפ"ד סק"ה) ע"ש. ומקורו משו"ת חת"ס (או"ח סימן ס"ח) שמיישב מנהג ההמוניים הקוראין עם העולה בקול, ומיישב מנהגם ע"ש שהביא מנהג רבו מרנ"א שהנהיג שלא יאמרו עמו ההפטורה. ועיין בפרי עץ חיים שכתב 'ביום השבת אין צריך לקרוא הפרשה כי אם לשמוע אותה מפי הש"ץ, אבל ההפטרה אי אתה יוצא ידי חובתך, כי אם לקרוא בפין ולשמוע הברכות הראשונות והאחרונות מפי המפטיר' ע"כ.

יד מנהגים (פ"ו אות ה'). ובהערה (אות ה') הביא שכן כתב בנגיד ומצוה דצריך לשנות יין בס"ג באמצע הסעודה ולא בתחילתה ע"ש. וכ"כ היעב"ץ 'אחר אכילת פרוסת המוציא מברך על היין'. ועיין בשו"ת חת"ס (או"ח סימן י"ז) בתוה"ד וז"ל: ויש מאנשי מעשה מדקדקים לברך על הכוס גם בסעודה ג' משום תוספת קדושה וכו' ע"כ.

טז כן הובא בקונטרס המנהגים בספרא רבה דישראל (פרק ז' אות ג') מרשימות האבד"ק מאטערסדארף וצ"ל ששמע מהגאון רבי יונתן שטייף וצ"ל. והוא כדעת הרשב"י בזה"ק, הובא במג"א (סימן תמ"ד סק"ב) ע"ש. ועיין במטה אפרים (סימן תקצ"ז אלף למטה סק"ב) שכתב מי הוא שידמה בעסק התורה לרשב"י ע"ש.

טז בהערות למנהגים (פ"ו הערה ח') הביא כן מהקדמת מהר"י גרינוואלד וצ"ל לשירת משה שכתב 'ששמע מתלמיד א' כי ט"ז שנים קודם פטירתו פסק מלומר בסעודה